Fimmtudaginn 19. september 1996.

Nr. 181/1996. **Ákæruvaldið**
(Bragi Steinarsson vararíkissaksóknari)
gegn
Þorgeiri Samúelssyni
(Ólafur Sigurgeirsson hdl.)

Eignarréttur. Netlög. Sjávarútvegur. Veiðiheimildir. Fuglafriðun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason og Gunnlaugur Claessen og Sigurður Líndal prófessor.

Málinu var að fengnu leyfi áfrýjað til Hæstaréttar af hálfu ákæruvalds og ákærða með stefnu 6. maí 1996. Vísar ákæruvaldið til a- og b-liðar 147. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála, sbr. 7. gr. laga nr. 37/1994. Hann krefst sýknu af kröfum ákæruvaldsins.

Ákæruvaldið krefst nú staðfestingar héraðsdóms og að ákærði verði dæmdur til að greiða allan sakarkostnað fyrir Hæstarétti.

I.

Samkvæmt gögnum málsins lagði ákærði grásleppunet sín á Breiðafirði við Köngurseyjarhólma, sem liggur vestan Skarðs í Dalabyggð. Kveðst ákærði hafa fengið leyfi Fiskistofu til að stunda grásleppuveiðar á Breiðafirði á vor- og sumarvertíð 1994, sem gefið hafi verið út á grundvelli reglugerðar nr. 92/1994 um hrognkelsaveiðar. Hefur leyfið ekki verið lagt fram í málinu, en þetta atriði er óvefengt af hálfu ákæruvaldsins.

II.

Málatilbúnaður ákæruvaldsins er á því reistur, að ákærði hafi lagt grásleppunet sín innan 60 faðma frá stórstraumsfjörumáli Köngurseyjarhólma og þar með í netlögum hólmans. Innan þeirra eigi landeigandi einn rétt til allrar veiði og þar með talda veiði sjávarfiska. Verði sá réttur leiddur af 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849 og síðari löggjöf. Með því að veiða innan þeirra marka hafi ákærði unnið til refsingar samkvæmt 11. gr. tilskipunarinnar, sbr. lög nr. 116/1990.

Ákærði hefur ekki mótmælt því, að net sín hafi verið lögð umrætt sinn eins og í ákæru greinir. Hann telur sig hins vegar hafa átt rétt til að stunda grásleppuveiðarnar á þessum stað. Vísar hann um það til veiðileyfis frá Fiskistofu, en samkvæmt lögum nr. 38/1990 um stjórn fiskveiða feli leyfi stjórnvalda til fiskveiða í atvinnuskyni í sér, að þær megi stunda frá fjöruborði til ytri marka íslensku efnahagslögsögunnar, sbr. 2. mgr. 2. gr. laganna. Þá reisir hann sýknukröfu sína á því, að veiðitilskipunin frá 1849 hafi aldrei tekið til fiskveiða, hvorki í upphaflegri gerð sinni né eftir breytingar, sem síðar hafi verið gerðar á henni. Önnur seinni tíma löggjöf hafi ekki heldur veitt landeigendum einkarétt til fiskveiða innan netlaga sjávarjarða. Eigi það jafnt við um netlög, er miðist við 60 faðma frá stórstraumsfjörumáli samkvæmt tilskipuninni, sem og netlög, er kveðið sé á um í vatnalögum nr. 15/1923 og fleiri lögum og miðist við 115 metra. Löggjöf á þessari öld og hinni síðustu hafi ekki breytt ákvæðum Jónsbókar um þetta atriði. Þau kveði meðal annars á um einkarétt landeiganda til veiði sjávarfiska innan netlaga jarða sinna, en ytri mörk þeirra netlaga miðist hins vegar við dýpi frá landi, en ekki fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Þannig segi í 2. kapítula rekabálks Jónsbókar, að „það eru netlög utast er selnet stendur grunn xx möskva djúpt að fjöru og koma þá flár upp úr sjó". Ekki sé fullvíst, hvaða dýpi það sé, er í þessari reglu felist, en samkvæmt kenningum fræðimanna geti það verið frá 2,90 metrum allt að 7,52 metrum. Sé fyrri talan sennilegri, en örugglega geti ekki skeikað miklu frá henni. Verði þessi regla um rétt landeiganda til veiði sjávarfiska í netlögum enn talin gilda, sé einsýnt, að ákærði hafi veitt utan marka netlaga, sem ákvörðuð séu samkvæmt reglu Jónsbókar, þar eð net hans hafi legið þar, sem dýpi var mun meira. Dýpi hafi ekki verið mælt þar, sem netin lágu. Að auki hafi eyjum, hólmum og skerjum ekki verið mörkuð sérstök netlög samkvæmt Jónsbók.

III.

Við setningu veiðitilskipunar 1849 sagði svo í 1. gr.: „Á Íslandi skulu héðan í frá jarðeigendur einir eiga dýraveiði og fugla, nema öðruvísi sé ákveðið í tilskipun þessari." Um fuglaveiði er nú mælt fyrir í öðrum lögum, en annars gildir þetta ákvæði tilskipunarinnar óbreytt. Við lögtöku hennar var jafnframt kveðið svo á í 21. gr., að

allar greinar laga um fiskveiðar og hvalveiðar, sem ekki sé breytt í þessari tilskipun, skuli fyrst um sinn standa óraskaðar. Verður ekki talið, að ákvæði 3. gr. tilskipunarinnar um rétt landeiganda til veiði 60 faðma á haf út frá stórstraumsfjörumáli hafi falið í sér annan og rýmri rétt landeiganda til veiða en þann, sem kveðið var á um í upphafsákvæði tilskipunarinnar.

Af hálfu ákæruvalds er til þess vísað, að eftir þetta hafi með nokkrum lögum verið mælt fyrir um einkarétt landeigenda að ýmiss konar réttindum innan netlaga jarða sinna. Eigi það jafnt við um netlög í sjó og í stöðuvötnum. Við umfjöllun á Alþingi um slíka lagasetningu sem og um frumvörp, er ekki hafi náð fram að ganga, hafi iðulega komið fram ráðagerð hjá þingmönnum um tilvist almennrar reglu um víðtækan rétt landeigenda til hvers kyns gæða innan netlaga jarða sinna. Verði að líta svo á, að fyrir þróun réttarins á þessu sviði hafi náð að festa sig í sessi regla, sem feli í sér, að landeigandi eigi einkarétt til veiða innan netlaga jarða sinna og þar með talda veiði sjávarfiska. Þriðja grein tilskipunarinnar verði nú talin fela slíkan rétt í sér, hvað svo sem upphaflega hafi verið talið gilda í þeim efnum.

Af fornlögum verður ekki ráðið, að netlög í sjó hafi verið talin háð sömu eignarráðum fasteignareigenda og landið fyrir ofan. Með síðari tíma löggjöf hafa eigendum fasteigna ekki heldur verið veittar allar sömu eignarheimildir yfir netlögum í sjó, sem þeir njóta yfir fasteignum, er að þeim liggja. Með veiðitilskipun 1849 var tekin upp ný afmörkun netlaga á þann veg, að þau skyldu miðast við tiltekna fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Innan þeirra, svo markaðra, skyldi fasteignareigandi einn eiga tilteknar heimildir, sbr. 1. gr. tilskipunarinnar. Með löggjöf eftir það hefur fasteignareigendum ekki með ótvíræðum hætti verið veittur einkaréttur til veiði sjávarfiska í netlögum, sem miðist við fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar um afmörkun netlaga, sem miðast við sjávardýpi, hafa ekki heldur verið felld úr gildi með ákvörðun löggjafans, þótt þau hafi hins vegar ekki verið tekin upp í útgáfu lagasafns 1919 og eftir það. Vafi um rétt fasteignareiganda að þessu leyti verður skýrður ákærða í hag. Alls er óvíst um, hvert sjávardýpi er á þeim stað, er ákærði lagði net sín. Ber með vísan til 45. gr. laga

nr. 19/1991 að sýkna hann af broti á 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 1849, sbr. 11. gr. sömu tilskipunar.

IV.

Samkvæmt 1. mgr. 18. gr. laga nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum má ekki án leyfis varpeiganda leggja net í sjó nær friðlýstu æðarvarpi en 250 metra frá stórstraumsfjörumáli frá 15. apríl til 14. júlí ár hvert. Tóku lög þessi gildi 1. júlí 1994. Samkvæmt 2. mgr. sömu greinar skal umhverfisráðherra setja reglugerð um, hvernig staðið skuli að skilgreiningu og friðlýsingu æðarvarps samkvæmt lögunum. Sú reglugerð hafði ekki verið sett, er atvik þessa máls gerðust 5. júlí 1994. Í 21. gr. laganna segir hins vegar, að reglugerðir og aðrar stjórnvaldsaðgerðir um spendýrastofna og fugla, sem settar hafa verið fyrir gildistöku laganna, haldi gildi sínu, uns nýjar reglur hafi verið settar. Auglýsing sýslumannsins í Búðardal frá 5. apríl 1994 um friðun alls æðarvarps innan Dalasýslu er hins vegar þannig úr garði gerð, að ekki verður byggt á henni í málinu.

Fram er komið, að í Köngurseyjarhólma er æðarvarp. Engra gagna nýtur hins vegar um það, hver stærð hólmans sé eða hvar í honum æðarvarp sé að finna. Hið sama á við um það, hver vegalengd hafi verið frá netum ákærða að stórstraumsfjörumáli fram undan eggveri æðarfugla, en engar mælingar voru gerðar á því. Er þessi þáttur ákæru um brot það, sem ákærða er gefið að sök, ekki studdur haldbærum rökum. Verður hann því einnig sýknaður af kröfum ákæruvaldsins, sem að þessu lúta.

Eftir þessum úrslitum verður allur sakarkostnaður felldur á ríkissjóð, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærða í héraði og fyrir Hæstarétti, svo sem í dómsorði greinir.

Dómsorð:

Ákærði, Þorgeir Samúelsson, skal vera sýkn af kröfum ákæruvaldsins í máli þessu.

Allur sakarkostnaður greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærða í héraði og fyrir Hæstarétti, Ólafs Sigurgeirssonar héraðsdómslögmanns, samtals 60.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Vesturlands 28. mars 1996.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 12. mars sl. að loknum munnlegum málflutningi, er höfðað fyrir dóminum með svofelldu ákæruskjali ríkissaksóknara, dagsettu 28. nóvember 1995, á hendur „... Þorgeiri Samúelssyni, Hellisbraut 42, Reykhólum, Austur-Barðastrandarsýslu, kennitala 110351-2759, fyrir brot á lögum nr. 64/1994 og tilskipun um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849 með því að hafa á bát sínum, Bjargeyju, BA-129, lagt grásleppunet í netlögum Köngurseyjarhólma samkvæmt mælingum tveggja stýrimanna hjá Landhelgisgæslu Íslands og innan takmarka frá stórstraumsfjöruborði friðlýsts æðarvarps þriðjudaginn 5. júlí 1994, er hann hafði grásleppunetatrossur, merktar nr. 21 og 7, hina fyrri í 70 metra fjarlægð frá hólmanum, en hina seinni í 80 metra fjarlægð frá sama hólma, sem er í eigu Kristins B. Jónssonar, Skarði á Skarðsströnd, og Ólafs Eggertssonar, Manheimum á Skarðsströnd. Ákærði var skráður eigandi bátsins Bjargeyjar, BA-129, og handhafi leyfis til grásleppuveiða, út gefins af Fiskistofu.

Telst brot þetta varða við 1. mgr. 18. gr. laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nr. 64/1994 og 3., sbr. 18. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849.

Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar ..."

Sækjandi krefst þess enn fremur, að ákærði verði dæmdur til greiðslu alls sakarkostnaðar, þar á meðal saksóknarlauna til ríkissjóðs. Við meðferð málsins kvað sækjandi þess ranglega vitnað í 18. gr. tilskipunar frá 20. júní 1849 í ákæru í stað 11. gr.

Af hálfu ákærða er aðallega krafist sýknu, en til vara vægustu refsingar. Jafnframt er krafist, að sakarkostnaður verði lagður á ríkissjóð, þar með talin hæfileg málsvarnarlaun verjanda.

II.

Hinn 5. júní 1994 fóru menn frá Landhelgisgæslunni ásamt fleirum í grásleppuveiðieftirlit frá Skarðsstöð í Breiðafirði. Komið var að netabelg, merktum Bjargeyju, BA-129, trossum, merktum nr. 21. og nr. 7. Net voru við baujurnar, og mældist trossa nr. 21 70 metra frá Köngurseyjarhólma og trossa nr. 7 80 metra frá sama hólma. Mælt var, þegar ein klukkustund var í háfjöru. Straumur var vaxandi og náði hámarki 8. júlí 1994.

Ákærði kvaðst hafa lagt grásleppunet, merkt BA-129, trossur nr. 21 og 7, sem starfsmenn Landhelgisgæslunnar hefðu mælt út við eftirlit 5. júlí 1994. Kvaðst hann hafa gert sér grein fyrir fjarlægð netanna frá hólmanum, en hafa lagt net sín á sama stað og landeigandi eða sonur hans hafi verið með net.

Guðmundur Emil Sigurðsson og Hjálmar Jónsson, stýrimenn hjá Landhelgisgæslunni, sáu um fyrrgreinda mælingu. Kváðu þeir við mælinguna hafa bæði verið notaðan fjarlægðarmæli og 115 metra snærisspotta. Mælingunum hafi borið saman með 3 metra skekkjumörkum. Dýptarmælingar hafi ekki verið gerðar við netalagnirnar.

Vitnin Kristinn Jónsson og Ólafur Eggertsson, eigendur Skarðs, kváðu æðarvarp vera í hólmanum.

III.

Með játningu ákærða, staðfestri skýrslu starfsmanna Landhelgisgæslunnar og framburði vitna telst sannað, að ákærði lagði netatrossur á þeim stöðum, sem tilgreindir eru í ákæru.

Ákærða er gefið að sök að hafa lagt grásleppunetatrossu í netlögum Köngurseyjarhólma, sem fylgir jörðinni Skarði á Skarðsströnd. Í afsölum til núverandi eigenda jarðarinnar frá 1969 er tekið fram, að jörðinni fylgi eyjar, „sem fylgt hafa téðri jörð og tilheyrt frá fornu fari". Af fram lögðum gögnum má ráða, að Köngursey og þar með Köngurseyjarhólmi liggi undir Skarð og nýtur því netlaga í skilningi 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849.

Samkvæmt framburði vitna, sem ekki hefur verið hnekkt, er æðarvarp í Köngurseyjarhólma. Sýslumaðurinn í Búðardal auglýsti friðlýsingu æðarvarps í Dalasýslu í Lögbirtingablaðinu 28. apríl 1994. Auglýsing þessi var birt með tíðkanlegum og lögboðnum hætti um stjórnvaldsauglýsingar, sem telst fullnægjandi friðlýsing, sbr. 21. gr. laga nr. 64/1994.

Með háttsemi sinni hefur ákærði því gerst brotlegur við 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849 og 1. mgr. 18. gr. laga nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum.

Refsing.

Ákærði hefur unnið sér til refsingar samkvæmt 11. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849 og 1. mgr. 19. gr. laga nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum.

Samkvæmt sakavottorði ákærða hefur hann ekki áður sætt refsingu.

Refsing ákærða þykir hæfilega ákveðin 30.000 kr. sekt til ríkissjóðs, sem ákærði greiði innan fjögurra vikna frá birtingu dómsins að telja, en sæti ella varðhaldi í átta daga.

Sakarkostnaður.

Eftir þessum úrslitum málsins ber að dæma ákærða til að greiða allan kostnað sakarinnar, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 20.000 kr., og

málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Ólafs Sigurgeirssonar héraðsdómslögmanns, 30.000 kr., auk virðisaukaskatts.

Málið flutti af ákæruvaldsins hálfu Ólafur St. Sigurðsson, sýslumaður í Búðardal.

Hervör Þorvaldsdóttir héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Ákærði, Þorgeir Samúelsson, greiði 30.000 kr. sekt í ríkissjóð innan fjögurra vikna frá birtingu dóms að telja, en sæti ella varðhaldi í átta daga.

Ákærði greiði allan kostnað sakarinnar, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 20.000 kr., og 30.000 kr. í málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Ólafs Sigurgeirssonar héraðsdómslögmanns.